

SOLIDARITATEA EUROPEANĂ: ÎNTRE TRADIȚIE ȘI PROVOCĂRILE ACTUALE

EUROPEAN SOLIDARITY: BETWEEN TRADITION AND CURRENT CHALLENGES

DOI: 10.5281/zenodo.3875051

CZU: 327(4)

Angela POPOVICI,
doctor, conferențiar universitar,
Academia de Administrare Publică

SUMMARY

This study examines the issue of European solidarity as an idea and as a reality, which has had and still has a central role in European construction. Based on the fact that the principle of solidarity underlies the mechanisms by which the EU operates as a political system, the instruments with which Community solidarity is strengthened have been analyzed. It also looked at how various global crises and challenges have affected solidarity within the EU. At the same time, it is argued that under the conditions when states increasingly oppose the principle of pooling risks and resources, and compensation and redistribution mechanisms remain national prerogatives, only by continuing political integration can the EU unite states and peoples around a common vision, while (re) finding intra-European solidarity and establishing a democratic Europe.

Keywords: European Union, European construction, solidarity, crisis, national interest, assistance, supranational structures, risks, cohesion.

REZUMAT

În prezentul studiu se examinează problema solidarității europene ca idee și ca realitate, care a avut și are un rol central în construcția europeană. Pornind de la faptul că principiul solidarității stă la baza mecanismelor de funcționare ale UE ca sistem politic, au fost analizate instrumentele cu ajutorul cărora este consolidată solidaritatea comunitară. De asemenea, a fost analizat modul în care diverse crize și provocări globale au afectat solidaritatea în cadrul UE. Totodată se argumentează ideea că în condițiile când statele se opun din ce în ce mai mult principiului punerii în comun a riscurilor și resurselor, iar mecanismele de compensare și redistribuire rămân prerogative naționale, doar prin continuarea integrării politice, UE poate uni statele și popoarele în jurul unei viziuni comune, concomitent cu (re)găsirea solidarității intraeuropene și instituirea unei Europe democratice.

Cuvinte-cheie: Uniunea Europeană, construcția europeană, solidaritate, criză, interes național, asistență, structuri supranaționale, riscuri, coeziune.

Solidaritatea europeană este un concept polivalent, prezent în textele fondatoare ale integrării europene, pornind de la Declarația Schuman din 19 mai 1950, dar și

celebrul pasaj din preambulul Tratatului de la Paris de creare a Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului (1951): „Europa nu va fi construită dintr-odată sau ca urmare

a unui plan unic, ci prin realizări concrete care să creeze în primul rând o solidaritate de facto". În 2007 articolul 2 al tratatului de la Lisabona confirma importanța solidarității și o ridică la rangul de valoare comună statelor membre [12]. Carta drepturilor fundamentale îi dedică un întreg capitol [4], iar jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene specifică condițiile de aplicare ale acesteia. Solidaritatea este astfel o obligație juridică, care a fost inițial reprezentată ca condiție și mijloc de garantare a păcii între statele europene și care a făcut posibilă justificarea orientării supranaționale a Comunității Europene. Totuși, această definiție a solidarității este incompletă, deoarece nu ia în considerare dimensiunea socială care îi este intrinsecă și care organizează echilibrul unei coexistențe. Dreptul UE satisface dimensiunea instrumentală a solidarității, care garantează respectarea ordinii juridice europene. Prin urmare, este dificil să se construiască o solidaritate europeană mai substanțială: cerințele de solidaritate prevăzute în tratate trebuie să fie conciliate cu regulile de concurență liberă și echitabilă consacrate de jurisprudența Curții de Justiție a UE. Solidaritatea și concurența se contrazic uneori. În plus, mecanismele de solidaritate sunt percepute și apreciate de statele membre ca abilități suverane, legate de istoria, cultura, identitatea lor. Pe lângă nevoia evidentă de a identifica riscurile și nevoile comune statelor membre în ceea ce privește echilibrul economic și social, construcția solidarității sociale necesită regândirea articulării între două principii cheie: libertatea, o valoare primordială pentru UE și solidaritatea, care condiționează sustenabilitatea sa.

Principiul solidarității stă la baza mecanismelor de funcționare ale UE ca sistem politic care instituie o comunitate de națiuni asociate cu realizarea de

proiecte comune. Ceea ce se numește „metoda comunității”, adică arhitectura instituțională care permite luarea deciziilor cu majoritate calificată, în mod excepțional în unanimitate, nu se bazează pe o formă de asigurare individuală, dar pe ideea de „comunitate”, conform căreia fiecare națiune este preocupată de ceea ce se întâmplă cu celelalte. Una dintre trăsăturile acestei solidarități este că țările cele mai prospere sau cele mai puternice cotizează în bugetul comun proporțional mai mult decât statele mai puțin bogate. Declarația Schuman, tradusă în termeni operaționali, stabilește, așadar, un fel de solidaritate organică, ceea ce era anunțat drept solidaritate de facto. Totuși, sistemul comunitar european nu se oprește la această solidaritate organică. R. Schuman a înțeles că solidaritatea de facto ar duce la o apropiere a popoarelor, o strângere a legăturilor între popoare însăși, ceea ce ar trebui să rezulte din faptul că transformările economice și sociale sunt generate de realizarea de proiecte comune, în special cel al pieței unice, care trebuie puse în aplicare în beneficiul tuturor. Instrumentele de solidaritate, care exprimă asistență reciprocă pentru a face față schimbării, au fost încorporate treptat în tratatul uniunii. Inițial, a fost doar fondul de modernizare al CECO (Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului). Încetul cu încetul, pe măsură ce au avut loc progrese și extinderi, fondurile structurale au ajuns să reprezinte, către anul 2013, mai mult de o treime din cheltuielile bugetului european, pe locul al doilea după bugetul agricol. Un punct culminant al extinderii fondurilor structurale a fost adoptarea Tratatului de la Maastricht: dând un impuls puternic pieței interne, tratatul a stabilit un titlu special dedicat coeziunii economice și sociale, adică reducerii disparităților de bunăstare și a nivelului

de viață între diverse regiuni ale UE. Prin urmare, sistemul european de solidaritate se bazează pe o combinație de solidaritate organică și solidaritate reciprocă. Este relevantă în acest sens viziunea lui Jacques Delors (Președintele Comisiei Europene 1985-1995), care consideră că unitatea europeană trebuie articulată în baza principiului „concurența care stimulează, cooperarea care întărește și solidaritatea care unește” [8].

Însă Jacques Delors, dar și părinții fondatori ai Europei, în general, ar putea fi dezamăgiți de faptul că implementarea solidarității reciproce nu a creat o afecțiune mai mare între popoare. În 2005 Franța și Țările de Jos au respins proiectul Constituției Europene („Tratatul Constituțional”), unul dintre cele mai ambițioase proiecte europene, alături de extindere și de lansarea monedei euro. În 2008 majoritatea cetățenilor irlandezi s-au pronunțat împotriva Tratatului de la Lisabona, care viza aprofundarea Uniunii Europene, în timp ce această țară a beneficiat foarte mult de ajutorul structural european. Abia din a doua încercare, în 2009, Irlanda a ratificat tratatul menit să ușureze luarea deciziilor într-o Uniune Europeană extinsă. Cu toate acestea, s-ar putea găsi o consolare, dacă ne gândim la faptul că în țările cu o veche tradiție a solidarității, disponibilitatea cetățenilor de a plăti prețul pentru un nivel ridicat de protecție socială se reduce și că peste tot se dezvoltă sisteme care condiționează accesul la această protecție, prin impunerea responsabilizării beneficiarilor acesteia.

În aceeași ordine de idei, Philippe Van Parijs, filosof și economist, afirmă că în calitate de idee și de realitate, solidaritatea a jucat, joacă și va continua să joace un rol central în construcția europeană. Astfel, el se referă la „solidaritatea de facto” ca uniune economică, „solidaritatea ca

valoare”, inseparabilă de modelul social european și, în sfârșit, solidaritatea interstatală, care pare a fi chiar fundamentul proiectului european [7, p. 3-4]. Datorită aspectului său altruist, solidaritatea ca valoare pare să comporte trăsături comune cu caritatea, dar, totuși, se deosebește radical de aceasta datorită caracterului său simetric: spre deosebire de caritate, solidaritatea este o relație între egali. Mai mult decât atât, deoarece este activată atunci când un stat devine victima unui „dezastu”, solidaritatea are ceva în comun cu asigurarea. Ca și asigurarea, aceasta este, prin urmare, strâns legată de responsabilitate.

Mai mulți cercetători au analizat, de asemenea, dualitatea internă/externă a conceptului de solidaritate europeană și modul în care aceasta creează rezistență și tensiune. Acest lucru permite elaborarea unei viziuni „macro”, în timp ce este analizat rolul Uniunii Europene în lume [7, p. 164]. Într-adevăr, este esențial ca Uniunea Europeană să fie plasată într-un cadru global pentru a înțelege mai bine modul în care funcționează la diferite niveluri solidaritatea în cadrul comunității europene. În acest context sunt explorate trei forme de solidaritate care sunt fundamentale în Uniunea Europeană. În primul rând, solidaritatea transnațională între europeni; solidaritatea internațională între statele membre și, în sfârșit, solidaritatea națională în țările și societățile europene [7, p. 165].

Solidaritatea europeană reprezintă și un instrument de reacție la crize. De notat că, deși solidaritatea economică și monetară este într-adevăr prezentă în tratatele UE, aceasta a apărut mai ales într-o dimensiune negativă, care a fost ulterior consolidată de crizele succesive. Pe de altă parte crizele prin care a trecut UE au afectat solidaritatea europeană. Crizele repetate cu care s-au confruntat euro-

penii în ultimii zece ani, inclusiv actuala criză generată de pandemia COVID-19, pun în discuție ideea unei convergențe între interesul național și interesul european comun. Construcția europeană a sublimat rivalitățile politice naționale prin respingerea politicii de putere. Dar această construcție a fost, în același timp, rezultatul unui compromis între viziunile naționale, fiecare stat membru proiectând asupra sa o strategie politică particulară și interese naționale specifice. Proiectul pentru o Europă unită a presupus o convergență fundamentală a intereselor naționale ale statelor membre în jurul unui interes european comun. Din perspectiva istorică se poate constata faptul că această convergență a avut loc în circumstanțe excepționale: războiul rece, decolonizarea, criza din Suez, căderea Zidului Berlinului, prăbușirea Uniunii Sovietice.

Desigur, integrarea europeană nu a făcut ca interesele statelor membre ale UE să dispară sau să se contopească complet. Lărgirile succesive ale UE au dus la multiplicarea intereselor naționale legate de diferite situații, niveluri de dezvoltare economică și situații geopolitice. Cu toate acestea, „solidaritatea de facto” s-a dezvoltat între europeni, cu alte cuvinte, posibilitatea ca aceștia să poată conta pe sprijinul partenerilor lor, mai ales atunci, când se confruntă cu provocări majore și circumstanțe excepționale.

UE a trecut prin mai multe crize, care au scos în evidență necesitatea activării solidarității europene. Astfel, în contextul crizei datoriilor suverane, Grecia a primit ajutor financiar, evident condiționat, de la partenerii săi. După atacurile teroriste din 13 noiembrie 2015, Franța a solicitat pentru prima dată sprijinul partenerilor săi europeni, făcând referire la articolul 42.7 din Tratatul privind Uniunea Europeană care prevede o clauză de apărare

reciprocă [13]; aceste atacuri au determinat, de asemenea, Germania să se implice în Siria pentru a contribui la lupta împotriva terorismului.

Problema solidarității europene trebuie examinată și în conexiune cu fenomenul euroscepticismului. Acest fenomen se explică prin faptul că unele state membre ale UE au percepția unei solidarități insuficiente în fața crizelor: costul perceput ca disproporționat al ajustării economice și bugetare solicitate în schimbul sprijinului financiar european (Grecia), dar și dificultățile întâmpinate de UE în reglementarea fluxurilor migratorii (Italia, Grecia, Spania). În țările din centrul, nordul și estul UE, dimpotrivă, refuzul unei solidarități excesive care alimentează eurocepticismul unei părți a populației și a anumitor politici guvernamentale, fie că sunt problemele financiare (Germania, Finlanda), fie problema refugiaților (grupul Visegrád: Ungaria, Polonia, Republica Cehă și Slovacia).

Sentimentul anti-european care proliferază în sudul și estul continentului nu a fost cauzat doar de impunerea unor măsuri de austeritate. De asemenea, este rezultatul incapacității UE de a rezolva criza refugiaților. Propunerea Comisiei Europene de a reloca 40.000 și apoi 120.000 de refugiați care au ajuns în Grecia și Italia, în alte țări ale UE a provocat o mare tensiune în rândul statelor membre. Mai multe țări precum Ungaria, Slovacia și Republica Cehă s-au opus alocării de cote. Planul a fost adoptat în sfârșit în septembrie 2015, aprobat cu majoritate și nu în unanimitate, dar rezultatele nu au fost încurajatoare: la doi ani de la încheierea programului doar 28% din cota planificată pentru solicitanții de azil au fost alocate. Ungaria și Slovacia au depus o plângere la Curtea Europeană de Justiție, contestând legalitatea planului de relocare. Nici măcar statele fondatoare ale UE nu și-au respec-

tat angajamentele. Diferențele culturale dintre țările din Est și Vest, sentimentul de abandon al țărilor din Sud - singure în fața unui val migrator fără precedent și incapacitatea instituțiilor europene de a propune soluții concrete și eficiente, au fost ingredientele unei crize politice, a unei crize de solidaritate.

Pandemia de COVID-19 a pus la grea încercare solidaritatea europeană. Apărut în 2019 în China, Covid-19 este astăzi responsabil pentru o criză globală de sănătate. Virusul foarte contagios s-a răspândit în Europa, care a devenit în luna martie 2020 epicentrul pandemiei. Toate cele douăzeci și șapte state ale UE s-au confruntat cu o criză fără precedent, Italia, Franța și Spania fiind cele mai afectate de Covid-19. Față de această criză majoră, mașinăria decizională a UE a reacționat inițial anevoios. Au lipsit mecanisme dedicate protecției sanitare a europenilor și contracarării rapide, coordonate și unificate, a pericolelor epidemiologice de această anvergură. Solidaritatea europeană între UE și statele membre, dar, în primul rând, între statele membre, a fost pusă la încercare de ascensiunea interesului național. Unele guverne europene au fost debordate de rezeziciunea transiterii virusului, iar altele au recurs la acțiuni necoordonate, precum restricționarea comercializării echipamentului medical sau a liberei circulații interstatale [5].

Pandemia a demonstrat că statele membre ale UE nu sunt pregătite să jertfească propriul interes de dragul celui paneuropean. Într-un moment solidaritatea europeană rămăsese doar o lozincă, iar Comisia Europeană nu reușea să-și îndeplinească misiunea de coordonare. Treptat mecanismele coordonării europene, schimbului de informații, experiență avansată și gestiune a crizei s-au activizat. Președintele Comisiei Eu-

ropene, Ursula Von der Leyen, a făcut un gest neobișnuit, cerând scuze italienilor în numele Europei. Ea a recunoscut că Uniunea nu a demonstrat suficientă solidaritate atunci când nordul Italiei a fost lovit de epidemia de coronavirus. O piatră de încercare s-au dovedit a fi propunerile de măsuri fiscale pentru a contracara impactul socio-economic al închiderii economiilor europene ca urmare a măsurilor de izolare. Principalul motiv de diviziune a pornit de la crearea unui instrument comun de datorie, sub forma unor euro-obligațiuni denumite deseori coronabonduri, destinat relansării economiei după încheierea crizei. Unele țări cu datorii mari precum Spania sau Italia au cerut solidaritate europeană și o distribuire a datoriilor. Franța a susținut o asemenea intervenție. În schimb, țările mai stabile financiar precum Germania, Olanda, Austria sau Finlanda au respins o împărțire a datoriilor naționale de teamă că vor trebui să salveze membri mai puțin dezvoltati economic ai blocului comunitar. Așa cum a menționat cancelarul Germaniei, Angela Merkel, „bunăstarea Europei nu e o problemă de solidaritate, ci o problemă de interes național” [11]. Țările nordice au preferat să se concentreze asupra instrumentelor deja existente pentru contracararea șocului economic, în special Mecanismul European de Stabilitate (MES) creat în 2012, ca urmare a crizei datoriilor din zona euro. Italia, însă a respins cea mai mică condiționalitate în acordarea acestor împrumuturi, considerând că acest fond nu este potrivit. Totuși, un compromis până la urmă a fost atins, urmare a unei videoconferințe a șefilor de state din UE și a instituțiilor europene din 23 aprilie 2020, căci Europa, după cum a spus Jacques Delors, este o mașină pentru generarea de compromisuri. De notat, însă, că criza a fost adâncită de egoismul național și a sporit sentimentul

de neîncredere față de instituțiile centrale ale UE. Comisia Europeană, cât și elitele naționale, urmează acum să adopte nu atât un pachet de sprijin, cât să restabilească încrederea populației în ideea de Europă Unită ca o comuniune a unui destin comun.

Dacă deficitul de solidaritate și încredere între statele membre ale UE nu este redus prin implementarea reformelor care vor face posibilă remedierea eșecurilor naționale și europene actuale, deschiderea europeană va lăsa loc retragerii naționale, chiar naționaliste, cazul Marii Britanii fiind relevant în acest sens.

Cu toate acestea, o astfel de retragere nu remediază în niciun fel dezacordurile europene. Atitudinea plină de ironie față de „Bruxelles” s-ar putea transforma treptat în resentimente față de statele vecine, ceea ce ar relua rolul de țap ispășitor pe care îl aveau înainte de construcția europeană. Astfel s-ar reveni la „Europa dinainte”, reînnoind firul diviziunilor politice pe care construcția europeană nu le-a înlăturat, dar pe care a înconjurat-o cu garanții. Îndeplinirea acestei cerințe de solidaritate este în interesul național al tuturor statelor membre și în interesul comun al UE.

Tulburările și uneori chiar panica care înconjoară viitorul construcției europene sunt semne ale unei crize profunde de solidaritate. Pentru că dacă Europa reprezintă una dintre cele mai spectaculoase manifestări ale acestei crize, aceasta nu este singura zonă de reproducție pentru ea: statele europene s-au confruntat de ani de zile cu o criză de solidaritate și cololarul său, defalcarea societății politice. Într-adevăr, sporirea individualismului, ascensiunea comunitarismului, revenirea în forță a corporatismului sunt elemente care au contribuit la fragmentarea comunităților naționale și, cu atât mai mult, a „comunității europene”. Aceasta

este cu atât mai fragilă, cu cât trebuie să se confrunte cu o triplă criză: o criză de partajare, o criză de mutualitate și o criză de identitate [3].

Nu este un secret faptul că societatea europeană este marcată de o puternică ascensiune a mișcărilor populiste care resping elita europeană în ansamblu, asociată cu sfera instituțiilor comunitare din Bruxelles. Inegalitatea în creștere în Europa a contribuit în mare măsură la resentimente și la o cerere din ce în ce mai presantă pentru mai multă justiție socială. Multe țări cred că astăzi au fost afectate de efectele negative ale globalizării, de care Uniunea Europeană nu a reușit să-i protejeze. Criza economiei colaborative este o criză de solidaritate care abordează o întrebare fundamentală pentru Europa: de ce să punem mai mult în comun, deci să împărțim mai mult, dacă această partajare avantajează doar elitele, „câștigătorii” globalizării? Bazată pe internet, economia „colaborativă” a cunoscut un boom în ultimii ani, prin AirBnB sau Booking pentru cazarea de pe cealaltă parte a planetei, Blablacar sau Zipcar pentru „car-sharing” și pentru călătorii mai ieftine sau Wwoof pentru a afla despre agricultura ecologică. Ascensiunea acestei economii afectează atât populații (care se cramponează de identitățile lor naționale sau comunitare), cât și elitele (care, la rândul lor, se bazează pe principiile fundamentale promovate de liberalismul economic) [9]. Astfel, criza de solidaritate a dezvăluit o confruntare a sistemelor de valori: Europa de jos se opune Europei de sus, exact cum s-a întâmplat în Franța și Țările de Jos în timpul referendumului pe marginea tratatului de la Maastricht. Doar că de această dată, confruntarea este generală.

La începutul integrării europene, europenii au perceput avantajele punerii în comun a resurselor și a riscurilor în

anumite domenii. Astăzi, transformările economice, în special lipsa formelor de muncă tradiționale care au creat, de facto, solidaritatea (agricultură, industrie), au făcut ca conceptele de solidaritate și mutualizare să fie mai puțin concrete și mai puțin vizibile beneficiile lor. Statele membre au frânat o perioadă îndelungată construirea unui cadru pentru o economie mai unită, asigurându-se că politicile de compensare și redistribuire rămân prerogative naționale. Astfel, crearea zonei euro a generat dezechilibre profunde între centru și periferie, fără contrapondere sau reechilibrare. Se pare că statele au neglijat construcția unui sistem politic pentru a rezista la instituționalizarea dependenței și, prin urmare, la organizarea solidarității europene.

Crizele succesive au relevat un adevăr tulburător: solidaritatea dintre națiunile Europei s-a șubrezit. Solidaritatea socială este limitată la scara intra-națională. Europa, pe de altă parte, nu este o realitate politică omogenă, nici unită. Această realitate destabilizează UE și reprezintă o amenințare reală pentru viitorul existenței sale. Unii politicieni se întreabă dacă solidaritatea europeană este încă posibilă și propun trecerea de la solidaritatea dintre statele membre la solidaritatea dintre cetățenii europeni, bazându-se pe integrarea politică. Argumentul ar fi că prin poziționarea cetățeniei europene în centrul dezbaterii politice, se pot redescoperi rădăcinile de solidaritate care au făcut parte din fundamentele UE de la crearea sa [10]. Prin urmare, o mare parte a dezbaterii se referă la capacitatea de a face acest pas suplimentar și impactul pe care îl va avea asupra valului „populist” și a sentimentului anti-european care se răspândește în Europa. Soluția finală care va face posibilă depășirea acestei perioade de dificultate pentru UE este crearea unei Europe politice. Numai în acest ca-

dru va fi posibilă (re)găsirea solidarității intraeuropene.

Deficitul de solidaritate și deficitul de democrație sunt două fațete ale aceleiași crize. Problema deficitului de democrație o maschează foarte des pe cea a deficitului de solidaritate în UE. La începutul construcției europene, criteriul democratic nu era cel mai important. De fapt, Jean Monnet a inventat un proces colectiv de luare a deciziilor bazat pe modelul funcționalist și nu pe modelul democratic, pe care se bazează legitimitatea statelor naționale. Obiectivul de atunci era de a lupta împotriva pasiunilor democratice, dăunătoare, potrivit lui, bunei guvernări la nivel supranațional. Deciziile luate în acest context trebuiau să se bazeze numai pe rațiune și interesul de sine [6, p. 19]. Cu toate acestea, de la Tratatul de la Maastricht din 1992, lucrurile s-au schimbat: modelul funcționalist se aplică numai Comisiei Europene; puterile Parlamentului European au fost consolidate, iar alegerea deputaților prin vot universal direct a încheiat democratizarea procesului decizional la nivel european. Deciziile Uniunii Europene se bazează pe voința poporului exprimată democratic. Astăzi Europei îi lipsește nu demos-ul, ci kratos-ul, adică puterea de a aplica deciziile luate. Într-un cuvânt: eficiența. Democrația europeană va rămâne formală și nu va stârni vreun atașament până când nu există o putere politică europeană reală. Aceasta înseamnă întoarcerea la principiul subsidiarității și la revizuirea distribuției puterilor între state și Uniune. Solidaritatea nu poate fi organizată la nivel european până când aceasta din urmă nu are puterile necesare pentru a o pune în aplicare [2].

Or, solidaritatea, ca principiu care stă la baza sistemelor de redistribuire economică și compensare socială, este o competență suverană la care statele și

popoarele lor nu sunt gata să renunțe. Prin urmare, întrebarea principală este ceea ce comunitățile naționale sunt gata să pună în comun. Comunitățile naționale și-au pus această întrebare de-a lungul istoriei și au răspuns la ea prin confruntări și evenimentele care le-au marcat parcursul social și politic. Astăzi, această problemă trebuie să și-o asume Comunitatea Europeană [1, p. 85].

David Mitrany, care a contribuit la definirea abordării funcționaliste în studiul relațiilor internaționale, considera că pacea nu poate fi impusă cu forța, iar disensiunile dintre state ar putea fi depășite prin cooperare la nivel tehnic și economic. Altfel spus, statele se pot apropia unele de altele, nu numai prin tratate sau norme legale, ci și prin participarea organizată și instituționalizată la proiecte economice. Aceasta este metoda care a fost folosită de părinții fondatori ai Comunității Europene la crearea CECO în 1951, cu consolidarea mijloacelor de producere a cărbunelui și oțelului din șase state europene. Funcționalismul este denumit și „metoda Monnet”, cu referire la Jean Monnet, care a făcut-o principalul instrument de integrare comunitară. La mijlocul secolului XX, după două războaie mondiale, construcția europeană a fost prezentată ca o posibilitate de a reuni țările inamice într-un sistem de solidaritate generalizată.

În concluzie, putem afirma că Europa se confruntă cu o criză de solidaritate, atât în dimensiunea sa politică (între

statele membre), cât și în dimensiunea sa socială (față de cetățenii europeni). Statele se opun din ce în ce mai mult principiului punerii în comun a riscurilor și resurselor, iar mecanismele de compensare și redistribuire rămân prerogative naționale. În acest context, numai crearea unei „comunități politice și sociale” europene reale, care implică aprofundarea integrării, poate (re)crea legăturile de solidaritate în Europa. Nu trebuie să uităm că solidaritatea se află la baza construcției europene. Pentru prima dată de la crearea sa, această solidaritate este pusă în pericol de înmulțirea crizelor. Statul de drept este pus la îndoială în mod deschis, în special de Polonia și Ungaria. În fața provocărilor internaționale (climă, migrație, provocări de securitate, criză sanitară etc.), Europa trebuie să fie capabilă să își asume și să-și apere propriul destin. Solidaritatea stabilește în primul rând o relație de colaborare, sprijin bilateral și reciproc în interesul fiecărui stat. Mai mult, provocările globale sunt și transnaționale și pot fi soluționate doar la nivel european, datorită solidarității. Tentativa statelor de a guverna de sine stătător fenomenele internaționale, în special globalizarea, revoluția digitală și migrația nu pot duce decât la un eșec politic. Prin continuarea integrării politice, Uniunea Europeană poate uni statele și popoarele în jurul unei viziuni comune, concomitent cu (re)găsirea solidarității intraeuropene și instituirea unei Europe democratice.

BIBLIOGRAFIE

1. Aldrin P. L'invention de l'opinion publique européenne, genèse intellectuelle de l'Eurobaromètre (1950-1973), Politix, 2010/1, nr. 89, p. 79-101.
2. Barbier J.-C. Les frontières de la solidarité dans l'Union Européenne. În: <https://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-00770134>.
3. Bourlanges J.-L. Une solidarité européenne est-elle encore possible? În: <https://www.synopia.fr/actes-du-colloque-des-2-et-3-octobre-2018-a-la-sorbonne/>

4. Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene. In: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene. În: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0389:0403:ro:PDF>
5. Cenușă D. Efectele pandemiei - între solidaritatea UE și reziliența vecinilor estici. În: https://www.ipn.md/ro/revista-ipn-a-evenimentelor-si-tendintelor-politice-16-22-7978_1072368.html#ixzz6Mi2vuoUp
6. Cohen A. Le «père de l'Europe». La construction sociale d'un récit des origines. Actes de la recherche en sciences sociales 2007/1-2, nr.166-167, pp.14 – 29.
7. Coman R., Fromont L., Weyembergh A. Les solidarités européennes: entre enjeux, tensions et reconfigurations. Ed. Bruylant, 2019, 448 p.
8. Intervention de Jacques Delors, president de la Commission Europeenne, devant le Parlement Europeen. Strasbourg le 19 janvier 1995. În: <https://ec.europa.eu/dorie/file-Download.do?jsessionid=hB6TTXbJ1GG4M4yc6gJQjrJD3Cf1yH6YQpffLk2wIY9LJQ5jJLC6!-79809760?docId=340975&cardId=340975>
9. Le boom de l'économie du „partage”, nourrie par la crise et l'internet. În: https://lexpansion.lexpress.fr/actualites/1/actualite-economique/le-boom-de-l-economie-du-partage-nourrie-par-la-crise-et-l-internet_1535271.html
10. Leconte J.-Y. Revenu du solidarite active. In: <https://www.synopia.fr/actes-du-colloque-des-2-et-3-octobre-2018-a-la-sorbonne/>
11. L'Europe a une obligation de compromis sur la dette commune. În: <https://www.franceinter.fr/emissions/geopolitique/geopolitique-24-avril-2020>
12. Tratatul de la Lisabona de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului de instituire a Comunității Europene, semnat la Lisabona, 13 decembrie 2007. In: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene. În: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2007:306:FULL&from=RO>
13. Tratatul privind Uniunea Europeană. În: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0001.02/DOC_1&format=PDF

Prezentat: 18 mai 2020.

E-mail: angela.popovici2000@gmail.com